

Begrijpend lezen

Werkboekje



8

Cito groep

Primair onderwijs



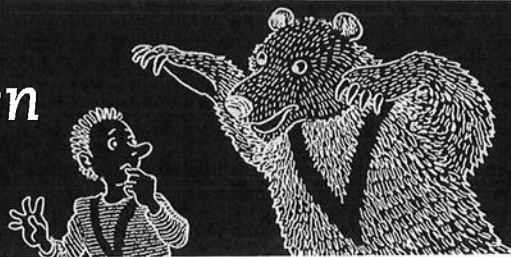
Begrijpend lezen

Werkboekje groep 8



Dit boekje is van

Gemengde opgaven



Taak
1

- A** 1 Lees eerst de tekst in de tweede rij en onderstreep dan de titel, die jij het beste vindt.

Kleine panda's – Blijdorp in Rotterdam – Kleine panda's geboren – Bijna volwassen? – Naar buiten!

Diergaarde Blijdorp in Rotterdam houdt het stamboek bij van kleine panda's, die, waar ter wereld ook, in de dierentuin zijn geboren. In Blijdorp zelf zijn op 4 juli ook drie kleine pandababy's geboren. Na drie maanden, dus begin oktober, mogen ze voor het eerst uit het hok naar buiten. Ze zijn dan half zo groot als volwassen dieren.

- 2 *stamboek bijhouden*

Wat betekent dit? Zoek op in een encyclopedie of in een woordenboek.

- 3 Lees eerst de tekst in de derde rij en onderstreep dan de woorden die samen de beste titel vormen. Je mag niet meer dan 3 woorden gebruiken. Schrijf de titel in de tweede rij.

aquarium – kip – gladde – buidel-roofdier – Tasmaanse – eiland – balustrade – schutting – steur – ontsnapt – oppassers – vluchtpogingen – duivels – schrokken – houten – zuidkust – Australische

Titel

De oppassers van Diergaarde Blijdorp schrokken nogal van de ontsnapping van één van de vijf Tasmaanse duivels. Dat is een soort buidel-roofdier uit het eiland Tasmanië, dat voor de zuidkust van Australië ligt. Het dier werd op een warm plekje onder het aquarium van de steur aangetroffen en gepakt met een stuk kip als lokaas. Het was een raadsel hoe hij had kunnen ontsnappen. Om verdere vluchtpogingen te voorkomen bracht men gaas aan in de vloer en werd de balustrade verhoogd. Tevergeefs. Er kwam een nieuwe uitbraak. Nu waren het vier duivels. Wat bleek? De Tasmaanse duivels presteerden het tegen een drie meter hoge gladde houten schutting op te klimmen. Dat had echt niemand voor mogelijk gehouden.

- 4 Met andere woorden ... en maak er een zin van.

balustrade

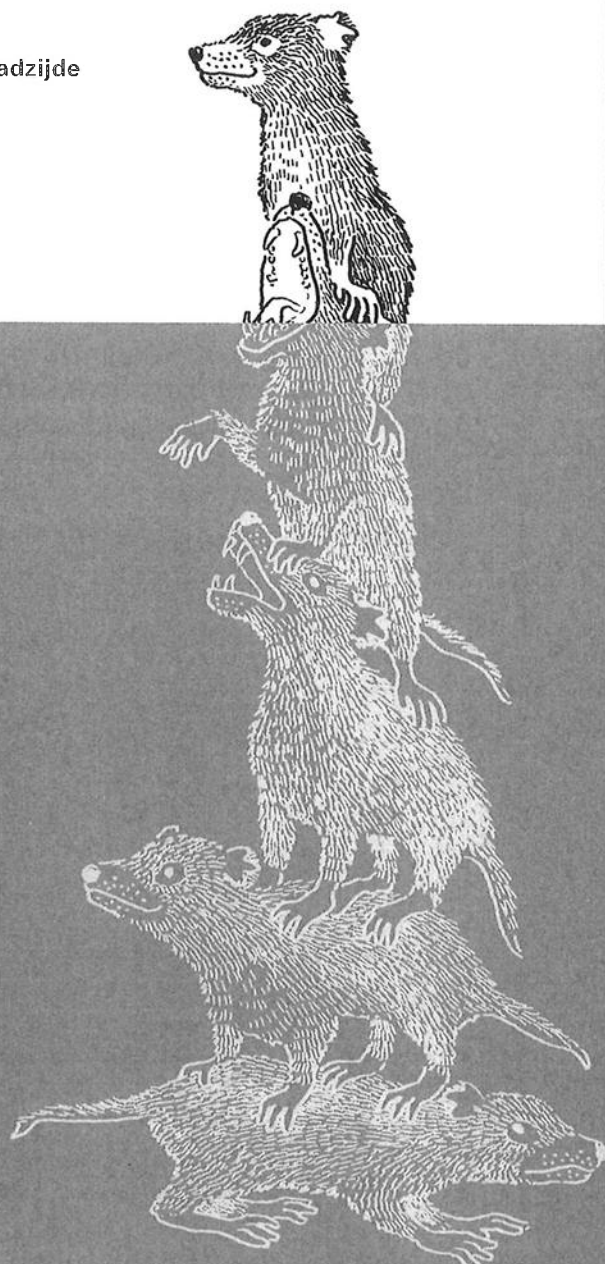
lokaas

tevergeefs

het was een raadsel

een nieuwe uitbraak

Taak 1 gaat verder op de volgende bladzijde



B

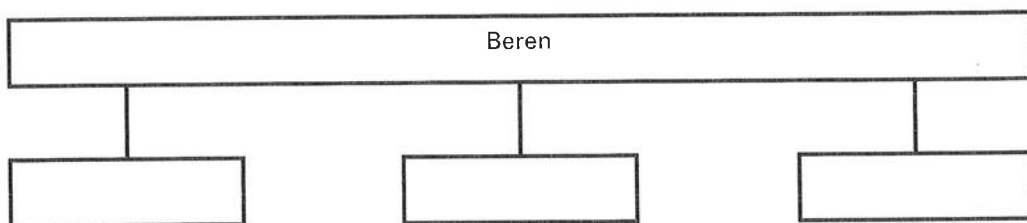
Beren

Beren zijn veel moeilijker te dressereren dan de meeste hondachtige en sommige katachtige roofdieren, aan de ene kant doordat ze zo onberekenbaar zijn en aan de andere kant door het feit dat kop en ogen bij de beer vrijwel niets verraden over de gemoedstoestand.

Vechtende beren gaan vaak op de achterpoten staan om met hun krachtige voorpoten te slaan. Als zij de gelegenheid krijgen, grijpen zij hun tegenstander beet om hem dood te drukken of met het gebit te bewerken.

Men neemt wel aan, dat de witte V, die sommige beren als halstekening dragen, een waarschuwingsteken is, omdat hij pas zichtbaar wordt, als het dier rechtop gaat staan om te gaan aanvallen.

- 5 De tekst zegt iets over beren. Beren is het hoofdonderwerp. Over beren komen drie onderwerpen aan de orde. Geef in het schema hieronder aan welke onderwerpen dat zijn.



- 6 Onderstreep in de tekst twee redenen, waarom de beer moeilijk is te dressereren.
- 7 De gemoedstoestand van de beer is haast niet te zien.
Schrijf in de tabel hieronder in de eerste kolom vijf gemoedstoestanden (vergeet in de eerste rij de titel niet: Gemoedstoestand). In de tweede kolom schrijf je op hoe je kunt zien dat iemand in die toestand is (vergeet de titel niet in de eerste rij: Hoe kun je dat zien?).

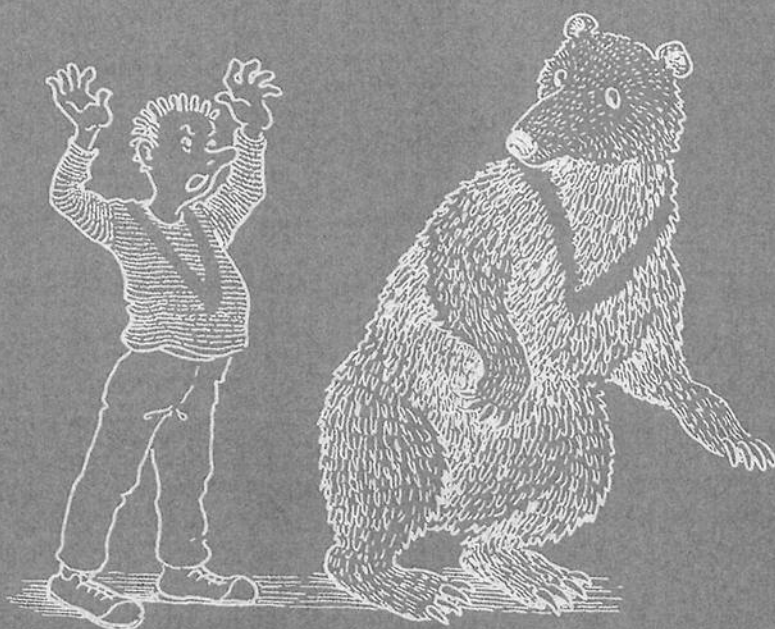
- 8 *dresseren*

Onderstreep de dieren, die volgens jou moeilijk te dressereren zijn.

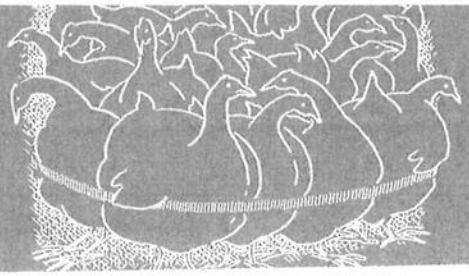
muis – olifant – leeuw – poes – aap – hond – slang – geit – paard – vis

- 9 Zeg met andere woorden: Als de beer de gelegenheid krijgt, zal hij zijn tegenstander met het gebit bewerken.

- 10 Arceer de woorden die aangeven, dat het niet zeker is, dat de halstekening bij de beer een waarschuwingsteken is.



Cloze-taak



Taak 2

Mestkalveren

Per jaar worden in Nederland veel kalveren vetgemest.

Een groot deel van die kalveren wordt naar _____ buitenland verkocht;
de meeste dieren gaan _____ Italië en Duitsland.

Hoe ziet het leven van _____ mestkalf eruit? Als een kalf een
_____ oud is, wordt het bij de _____ weggehaald. De
mester zet het beestje _____ een box. Daar zal het twintig
_____ blijven. Zo'n box is 60 cm breed. _____ is
ongeveer net zo breed als _____ stoel.

Liggen kan dus maar met _____ en aan het eind van de
_____ weken kan het kalf eigenlijk alleen _____ maar
staan. Het kalf zal al _____ weken niet lopen.

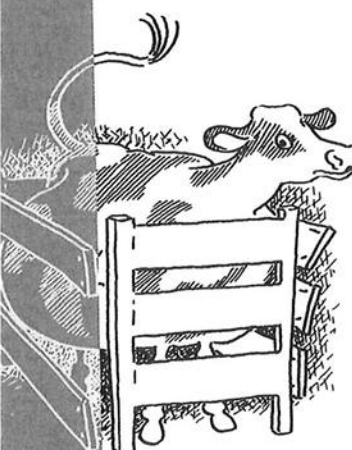
De spieren _____ het kalf worden niet ontwikkeld. Alles
_____ slap.

Zo krijgt men mals vlees. _____ kalf wordt gevoed met een speciale
_____.

Door die eenzijdige voeding krijgt het _____ diarree en bloedarmoede.
Gras of ander _____ knabbelvoedsel krijgt het kalf niet. Want
_____ dat soort voedsel zit ijzer en _____ kan het
vlees doen verkleuren, en _____ vlees van een kalf moet wit
_____.

Buitenlucht en zonlicht zijn er ook _____ in een stal met mestkalveren,
want _____ zou het vlees minder wit worden. _____
dat is een fabeltje.

Na die 20 weken _____ het mestkalf 200 kg. Het gewone gewicht



_____ een kalf van ongeveer 20 weken is 50 _____ !

Er is in de box geen _____ meer vrij. Het kalf is zo

_____ en dik, dat hij de hele _____ vult. In de box staat een _____ met bloedarmoede.

Een doodziek dier, dat _____ niet langer kan blijven leven.

Mestkuikens

In _____ lange loods lopen duizenden kuikens.

Er _____ weinig bewegingsruimte, want er is een

_____ van 20 kuikens op een vierkante meter.

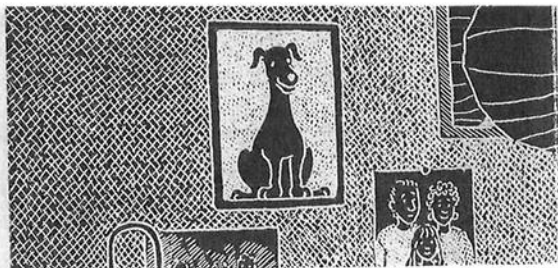
_____ zes tot acht weken worden de _____

vetgemest.

Als een baby zo snel _____ groeien, zou hij na zeven weken al 60 kilo wegen.



Husselteksten en andere opdrachten



- 1 Zet de stukjes hieronder in de goede volgorde (zie de tweede tabel). Stukje F staat al op de goede plaats.

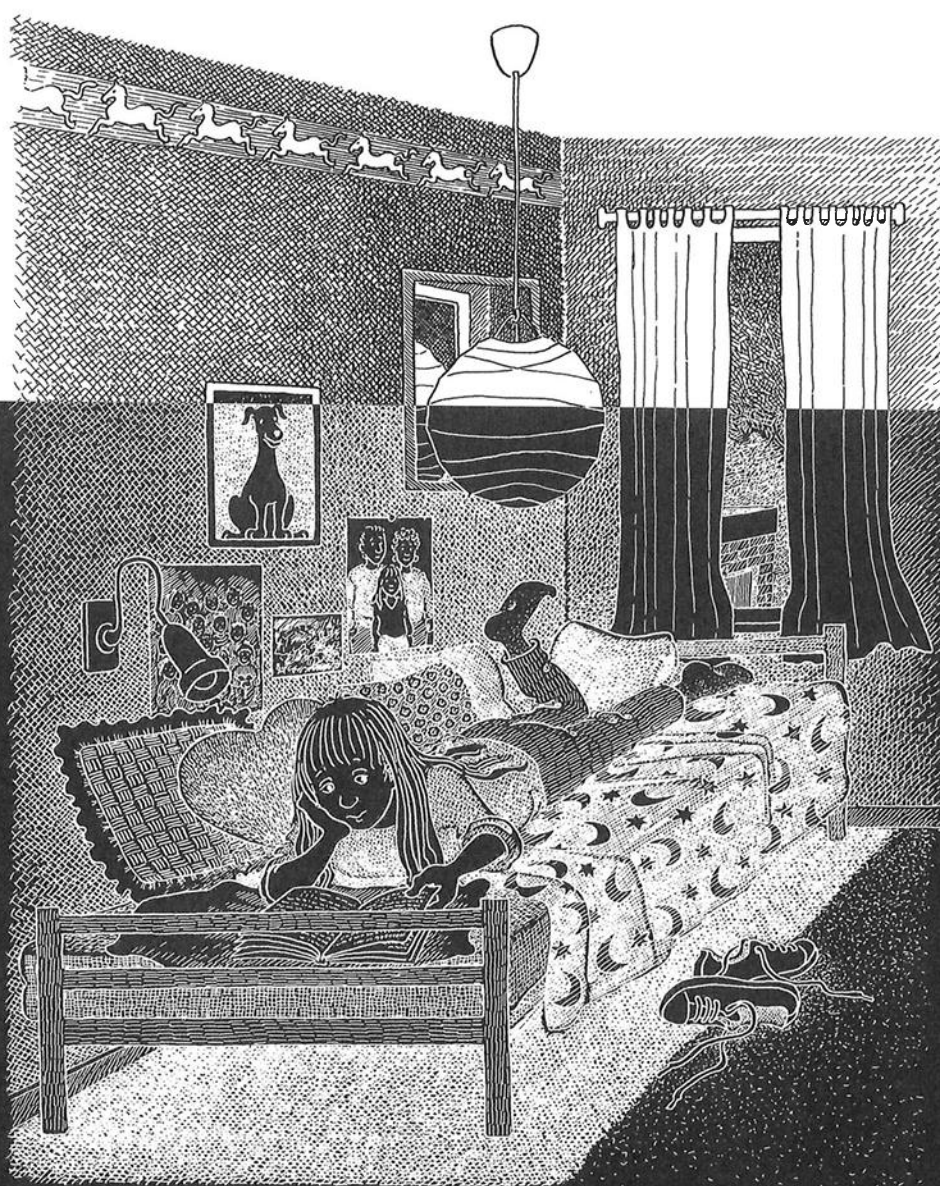
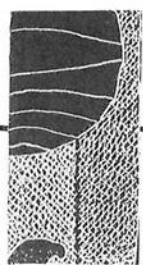
- A Als je zo'n jaar hebt, ga je je na een poosje afvragen: waarom. Waarom ik? Waarom niet mijn beste vriendin Andrea of mijn broertje Jeremy? Of juffrouw Stricker? Waarom kon zij niet vallen en haar kies breken en haar mond volgespoten krijgen met Novocaine? Ik begreep het echt niet.
- B Een afschuwelijker jaar dan toen ik in groep 8 zat, zou ik, dacht ik, mijn hele leven wel niet meer meemaken. Het begon er al mee dat ik bij 'Strychnine' Stricker kwam te zitten, de akeligste onderwijzeres van de hele school.
- C Al het akelige was dat jaar op een maandag gebeurd. Zelfs de scheiding. Tenminste, op die dag ging pap het huis uit.
- D Daarna kreeg ik in oktober, vlak voor mijn verjaardag, een barst in mijn kies toen ik uitgleed over een olievlek voor de garage en op mijn kin terecht kwam.
- E Al lezende in mijn dagboek snapte ik nog steeds niet waarom al deze rampen nu juist mij moesten treffen, maar ik voelde me toch een stuk beter toen ik merkte dat ze altijd op maandagen plaatsvonden.
- F Nu ik dat wist kon ik tenminste voorzorgsmaatregelen nemen. Bijvoorbeeld ...
- G In januari moesten we onze hond Napoleon laten afmaken en in april werd mijn gloednieuwe honkbalhandschoenen in het park gestolen.
- H Maar op een avond in het laatst van juni, toen ik mijn dagboek nog eens doorlas, zag ik ineens een reden. Maandagen.
- I En ten slotte besloten in mei mam en pap uit elkaar te gaan.

Op plaats	1	2	3	4	5	6	7	8	9
hoort te staan									F

- 2 Het laatste stukje eindigt met: *Bijvoorbeeld ...* Maak dat eens af.

Bijvoorbeeld door _____

- 3 Plotseling wordt alles duidelijk. In welk stukje kun je dat lezen?
Omcirkel de letter van dat stukje.





Ruimtevaart

Op 25 mei 1961 deed president John F. Kennedy zijn landgenoten een belofte: voor 1970 zouden er Amerikanen een landing maken op de maan en veilig naar de aarde terugkeren. Acht jaar later wordt deze belofte ingelost door de astronaut Neil Armstrong die op 21 juli als eerste mens voet zet op de maan.

- 1 Wat wil de schrijver **vooral** duidelijk maken?
Vat samen in één zin.

- 2 Arceer in de tekst het woord dat je kunt vervangen door: ruimtevaarder.

21 juli 1969. Het is vier minuten voor vier in de vroege ochtend. Over de hele wereld kijken miljoenen mensen naar de televisie. Op een schimmig beeld afkomstig van een ander hemellichaam, zien ze hoe een stukje geschiedenis wordt geschreven. Astronaut Neil Armstrong zet als eerste mens voet op de maan. Hij sprak historische woorden: "Het is een kleine stap voor de mens, maar een grote voor de mensheid."

- 3 Welke titel past het beste boven dit stukje?
Kies uit: *Astronauten – Televisie – De maan – Neil Armstrong – De eerste mens op de maan*

De beste titel is: _____

- 4 Onderstreep in de tekst de woorden die Neil Armstrong uitsprak.
Wat bedoelt hij met die woorden?

NASA heeft alle gegevens met betrekking tot deze historische reis zeer gedetailleerd weergegeven.

Toen de eerste voetstap op de maan gezet werd, was het bij ons 21 juli (1969) in de vroege ochtend. In de Verenigde Staten was het echter nog 20 juli in de avond. Dit tijdsverschil tussen Europa en Amerika is oorzaak van veel verwarring over bijvoorbeeld de precieze datum van de eerste voetstap op de maan.

- 5 Vat bovenstaande tekst samen in één vraag.

- 6 Wat betekent de afkorting NASA? Zoek op in een encyclopedie.

- 7 Welk woord betekent hetzelfde als: tot in de kleinste bijzonderheden?
Onderstreep dat woord in de tekst.

Pasadena, 11 augustus 1997. De Sojourner, het voertuigje dat op 4 juli op Mars landde, zal zich de komende tijd concentreren op onderzoek naar de bodemgesteldheid en het weer op de planeet. Officieel heeft het wagentje intussen zijn taak volbracht, maar het verkeert in goede conditie en kan daarom nog enige tijd dienstdoen. De projectleiding overweegt om de Sojourner enkele tientallen meters een heuvel op te sturen, om te zien wat er achter ligt. Tot nu toe heeft het karretje niet meer dan vijftig meter afgelegd. (AP)

- 8 De beste titel voor dit bericht is: Bodemgesteldheid. Klopt dat?
Als dat niet zo is, bedenk dan een betere titel.

- 9 De Sojourner krijgt twee taken. Welke?

1 _____

2 _____

- 10 De Sojourner krijgt er misschien een taak bij. Onderstreep in de tekst de zin waaruit dat blijkt.

- 11 De Sojourner wordt in de tekst op drie verschillende manieren aangeduid. Schrijf de aanduidingen hieronder op.

1 _____

2 _____

3 _____

- 12 Zet het goede woord achter de omschrijving (A t/m F).

lancering – dampkring – seismograaf – capsule – quarantaine – hemellichaam

A Toestel waarmee bewegingen en trillingen in de bodem gemeten worden.

B Het deel van een ruimtevaartuig waar astronauten zitten.

C Laag lucht die om de aarde hangt.

D Strengte afzondering om besmetting te voorkomen.

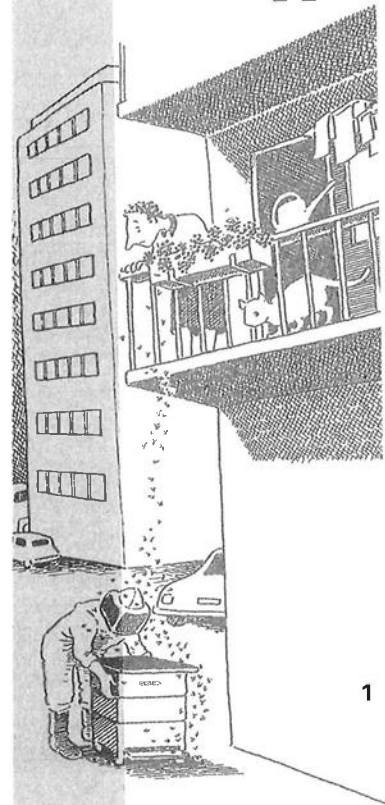
E iets dat een baan in de ruimte beschrijft (bv. zon, maan, sterren).

F Een raket afschieten.





A



1 De imkerij wordt aangemerkt als één van de oudste beroepen. Maar terwijl veel oude
2 beroepen uitsterven, is het tegendeel het geval bij het ambacht van de imker. Het
3 aantal imkers met grote bijenvolken neemt weliswaar af, maar in zijn totaliteit kan zelfs
4 van een enorm snelle groei van het aantal imkers in Nederland en België worden
5 gesproken. Het is langzamerhand een modegril geworden om bijen te houden. Veel
6 stedelingen nemen als hobby een paar bijenkasten.
7 Er zijn in Nederland naar schatting 12.000 imkers met circa 80.000 bijenvolken. In
8 België zijn ook zeker 10.000 imkers, verenigd in circa 100 lokale bonden. Bijenteelt als
9 hoofdbedrijf komt haast niet meer voor. Veel imkers houden bijen als nevenberoep. De
10 meesten echter houden bijen als natuursport, een liefhebberij die in ieder geval
11 regelmatig een pot honing oplevert.
12 Bijenhouden is een bezigheid die weinig geld behoeft te kosten. De honingopbrengst
13 per volk en per jaar wisselt sterk. Het hangt af van het weer, de standplaats en vooral
14 ook van de toewijding van de imker. Veelal reizen de bijenhouders in afdelingsverband
15 naar goede drachtgebieden, zoals bloeiende boomgaarden, koolzaadvelden,
16 lindenparken, klavervelden en heidegebieden.
17 In vele delen van het land kan nader kennis worden gemaakt met het leven van de bijen
18 en de imker.

- 1 Welke uitspraak is, gelet op de tekst, juist?
De meeste imkers houden bijen ...
A uit liefhebberij.
B om te kunnen zien hoe bijen leven.
C om ervan te leven.
D omdat honing gezond is, maar lang niet overal te koop is.
- 2 Het aantal imkers in Nederland en België is enorm snel toegenomen. In welk gedeelte van de tekst geeft de schrijver aan waardoor die toename veroorzaakt is?
A Maar ... imker. (r. 1, 2) C Er ... bonden. (r. 7, 8)
B Het ... bijenkasten. (r. 5, 6) D De ... oplevert. (r. 9 t/m 11)
- 3 In welke zin staat een woord waarmee de schrijver laat merken dat hij iets niet goed of eigenlijk een beetje vreemd vindt?
A In: De ... beroepen. (r. 1) C In: Veel ... bijenkasten. (r. 5, 6)
B In: Het ... houden. (r. 5) D In: In ... bonden. (r. 7, 8)
- 4 Lees: *De honingopbrengst ... heidegebieden.* (r. 12 t/m 16)
Wat heeft de schrijver hiermee vooral duidelijk willen maken?
A Dat de honingopbrengsten van jaar tot jaar sterk kunnen verschillen.
B Dat imkers haast nooit in hun eentje met hun bijen reizen.
C Waaraan imkers goede bijen herkennen.
D Waarom imkers moeten samenwerken.
- 5 Wat zijn *drachtgebieden* (r. 15)?
A gebieden waar bijen honingsap kunnen verzamelen
B gebieden waar bijen veilig zijn
C gebieden waar veel honing gekocht wordt
D gebieden waar bijen paren

B



De bekendste bijen zijn de honingbijen. Die leven niet alleen. Ze wonen met duizenden als volk bij elkaar, veelal in bijenkasten. Bij de ingang van de bijenkast wordt de bij tegengehouden door wachters. Die betasten haar met hun voelspriet en ruiken zo of ze de geur heeft van het bijenvolk in de kast. Alleen dan mag ze erin. Binnen ruikt het naar was en honing. In het donker gonzen duizenden bijen. De bij biedt een van de andere bijen wat nectar aan uit haar honingmaag, en begint de bijendans. Zo laat ze de andere bijen zien waar ze de nectar gehaald heeft. Uit welke richting en van hoe ver.

- 6 Onderstreep de zinnen, die aangeven dat een bijenvolk een hecht volk is.
- 7 Je schudt met je hoofd. Daarmee wil je zeggen, dat je iets niet wilt. Dat noemen we lichaamstaal. In de tekst over de honingbij is ook sprake van lichaamstaal. Welke lichaamstaal gebruikt de bij en waarom?

- 8 *Alleen dan mag ze erin.*
De honingbij mag de bijenkast in als ...
- A de honing een goede kwaliteit heeft.
 - B ze bij dit bijenvolk hoort.
 - C ze genoeg honing bij zich heeft.
 - D ze lekker ruikt.

Bij de honingbij draait alles om de koningin. Dat is de grootste en belangrijkste bij in een volk. Zij blijft haar hele leven in de kast en legt in de lente en de zomer de hele dag eitjes. Verder leven er in het bijenvolk duizenden werkbijen. Ze werken dag en nacht. Dan zijn er ook nog de darren, de mannetjesbijen. Werken doen ze niet. Ze bevruchten alleen de jonge koninginnen. Die kunnen daarna eitjes gaan leggen.

- 9 Er zijn drie verschillende honingbijen. Ze hebben elk een eigen taak. Geef in onderstaande tabel aan wie wat doet.

	Honingbijen	Taak
1		
2		
3		

- 10 De koningin is honkvast.
Hiermee wordt bedoeld dat ...



Lees de tekst hieronder. Als je op een open plaats komt, kijk je welke zin in de eerste tabel op de volgende bladzijde het beste op de open plaats past. Schrijf in de tweede rij van de onderste tabel de letter van de zin die past op plaats 1, 2, enz.

Een eeuw geleden zwierven er nog miljoenen olifanten in Afrika. Vandaag zijn er, volgens de zoöloog Douglas Hamilton, misschien niet meer dan 1,3 miljoen over. In Kenia bracht een telling aan het licht, dat daar in acht jaar tweederde van het aantal olifanten is verdwenen. Als het zo doorgaat zijn de olifanten in dat gebied binnen een paar jaar tot een minimum teruggebracht. Ook op de neushoorn wordt stevig gejaagd.

___1___ Misschien zijn er in Afrika nog 25.000 zwarte neushoorns over. Er worden er jaarlijks drieduizend gedood. Zo is al meer dan 90% van de neushoorns door stropers verloren gegaan.

Dagelijks worden er in Afrika olifanten en neushoorns doodgeschoten, vergiftigd of gevangen met staal draad. Dit gebeurt zowel binnen als buiten de wildparken. Ladingen slagtanden en rinoceroshoorn worden over de grenzen gesmokkeld. ___2___ In Oost-Afrika zijn goed georganiseerde benden die geleid worden door Aziaten die daar wonen. De tanden en hoorn worden vaak geruild voor eten, munitie en geld.

Er zijn mensen die proberen bedreigde dieren te redden. Bijvoorbeeld Phil Snyder, de directeur van het Nationale Park Mount Kenia. Hij maakt slopende werkdagen om de neushoorns te kunnen redden. Door ze te verdoven kan hij ze naar de bewaakte wildparken brengen. Die zijn niet toegankelijk voor stropers. Het is wel een dure aangelegenheid. ___3___ Ook zijn er speciale patrouillediensten die waken over het wild. Jammer genoeg zijn ze vaak te laat om nog dieren te kunnen redden als ze de stropers hebben ontdekt.

Wie is er eigenlijk verantwoordelijk voor de slachting op olifanten en neushoorns? De waarde van ruw ivoor is de laatste jaren met het tienvoudige gestegen. ___4___ De rinoceroshoorn brengt zelfs 1000 dollar per kilo op. Het is dus een kostbaar handelsartikel. Hoe komt dat? Ivoor is in de plaats gekomen voor geld. Veel opkopers slaan het op als geldbelegging. Er wordt maar 15% gebruikt voor de vervaardiging van sieraden en beeldjes. Het is dus eigenlijk vrij zeldzaam omdat veel van de voorraden helemaal niet op de markt komen.

De Afrikaan roeit zijn eigen dieren uit. Waarom? Daar zijn verschillende redenen voor. Allereerst verdient hij met 10 kilo olifantstanden zoveel dat hij daarvan drie jaar kan leven. ___5___ Hij heeft er dus geen moeite mee olifanten te doden. Het valt te begrijpen dat het niet eenvoudig is hem tot andere gedachten te brengen. De slechte levensomstandigheden dragen er ook toe bij dat wettelijke maatregelen openlijk worden overtreden.

De jaarlijkse export van 300 ton ivoor maakt Zaïre tot de grootste ivoorleverancier van Afrika. Om de douane te kunnen omzeilen worden de slagtanden met speciale vrachtvliegtuigen het land uitgebracht. ___6___ Uitvoervergunningen kunnen worden vervalst of zwart worden gekocht. Zo kunnen via allerlei landen slagtanden worden verscheept naar Europa waar ze weer worden doorgevoerd voor verdere handel.

Om de slachting te stoppen wordt de Afrikaanse landen aangeraden zich aan te sluiten bij de Conventie voor Internationale Handel in Bedreigde diersoorten. ___7___ De bedoeling is om gezamenlijk tot een niet te vervalsen uitvoerdocument te komen. Alle staten die ivoor uitvoeren, moeten het land van herkomst vermelden. Verder moet het te verhandelen ivoor voorzien zijn van een merkteken om te kunnen controleren waar het vandaan komt.

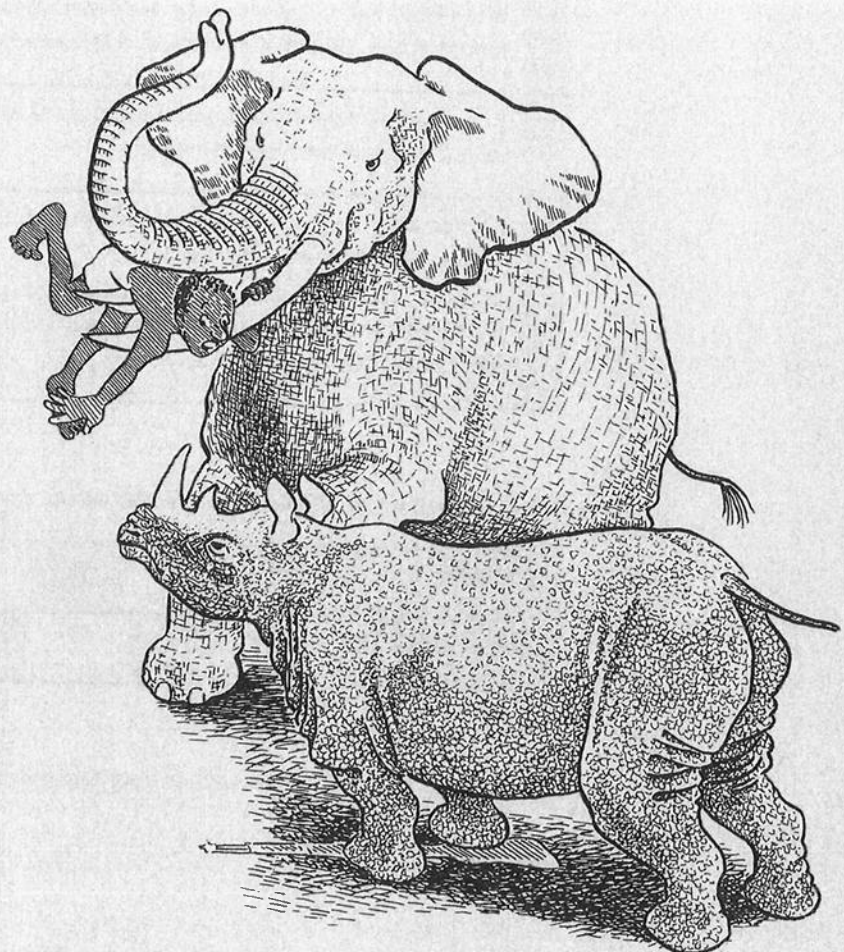
Voor de neushoorn is echter alleen nog redding mogelijk als de handel in rinoceroshoorn volstrekt wordt stilgelegd. ___8___ Als er strenge beschermende maatregelen genomen kunnen worden, zal het voor de olifant nog niet te laat zijn. Maar wie kan dit probleem overzien? Het zou een groot verlies betekenen als deze dieren voor de mensen die na ons komen, verloren zouden gaan. Met dierentuinen zijn die verliezen namelijk niet aan te vullen. Het land zou onherstelbaar verarmen zonder zijn oorspronkelijke bewoners.



Iedere alinea heeft een open plaats. Welke zin past daar het beste in?
Kies uit A t/m H uit de onderstaande tekst.

- A Het doel is de uitvoer tegen te gaan.
- B Het brengt op het moment 74 dollar per kilo op.
- C Wat hier gebeurt, is natuurlijk verboden.
- D Men twijfelt er zelfs aan of dat nog zal helpen.
- E Bovendien vernielt de olifant regelmatig zijn maïsvelden.
- F Iedere neushoorn kost de Keniase regering ongeveer \$ 10.000.
- G Hij staat daarom nu bijna op uitsterven.
- H Van controle is dan nauwelijks sprake.

Op plaats	1	2	3	4	5	6	7	8
hoort te staan								



Husselteksten en andere opdrachten



Hieronder staan 8 stukjes tekst. De stukjes zijn gehusseld: ze staan in de verkeerde volgorde. De stukjes komen uit **Vluchten voor een glimlach**. Dit boek is geschreven door Peter Vervloed. Over het boek staat op de flap:

Tijdens een vakantie in Indonesië verliest Remco zijn ouders uit het oog. Dat gebeurt in Jakarta, een stad waar zo'n 10 miljoen mensen wonen. En het ergste van alles: Remco weet het adres niet van tante Cella, bij wie ze logeren. Wat moet hij nu doen? De bestuurder van zijn fietstaxi is zijn enige houvast. Maar Remco en de jongen kunnen niet met elkaar praten. Remco spreekt geen Indonesisch en de fietstaxibestuurder geen Engels. Toch groeit er een vriendschap als ze samen moeten vluchten voor de agent met de eeuwige glimlach ...

- A Dan gaat hij een steegje in. Daar is het minder druk, maar veel smaller. Remco krijgt het vermoeden dat de bestuurders niet precies weten hoe hij bij tante Cella moet komen. Bij de volgende bocht reageert de bestuurder van zijn betjah te laat.
- B In Jakarta wonen bijna 10 miljoen mensen.
- C Eindelijk staat de fiets in de goede richting. Maar de betjah met zijn ouders erin lijkt van de aardbodem te zijn verdwenen.
- D Zijn ouders draaien soepel de straat in, terwijl Remco rechtdoor gaat. De bestuurder springt van zijn fiets en trekt de betjah achteruit.
- E Het lijkt of Remco ze vandaag allemaal tegenkomt in de smalle straatjes rondom het centrum. De betjahs werken zich traag door de mensenmassa heen.
- F Er volgen een paar pogingen het gevaarte in de goede richting te krijgen. Remco wil uitstappen om mee te helpen.
- G Remco krijgt telkens de schrik van zijn leven, want het lijkt of de betjahs zich te pletter rijden tegen een muur.
- H Soms roepen de bestuurders iets tegen elkaar. Dan zwenken ze plotseling naar links of rechts.

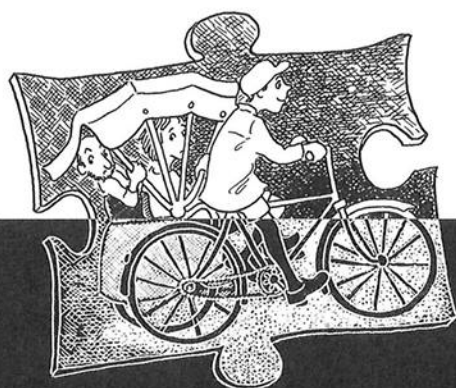
- 1 Zet de zinnen in de goede volgorde. De eerste zin is B.

Op plaats	1	2	3	4	5	6	7	8
hoort te staan	B							

- 2 Arceer in de flaptekst het woord dat betjah betekent.



- 3 Er rijden twee betjachs achter elkaar. Uit welke twee gehusselde stukjes kun je dat opmaken? Omcirkel de letters van die stukjes in de tabel.
- 4 Onderstreep in de flaptekst de zin die ongeveer betekent: Er was er maar één die hem helpen kon.
- 5 "Er was niets meer te zien." Onderstreep in de husseltekst een deel van een zin, dat ongeveer hetzelfde betekent.





A

1 In 1976 leefde een groepje volwassenen en kinderen in de Flevopolder die toen nog
2 een wildernis was. De polder was net drooggemalen. De groep leefde een zomer lang
3 als mensen in de late Steentijd. Zij wilden uit eigen ervaring aan de weet komen hoe
4 dat ongeveer was. Van dit avontuur is toen een televisieserie gemaakt. In die serie kun
5 je zien dat (over)leven in de Steentijd veel moeite kostte. Een andere mogelijkheid is
6 het openluchtmuseum Hjerl Hede. Dit ligt in Jutland, Denemarken. Daar is een
7 nederzetting zoals die er, volgens archeologen, 4000 jaar geleden ongeveer uitgezien
8 heeft. De hele zomer, als het museum open is, leeft er een groep mensen in het dorp.
9 Je kunt er goed zien hoe een vuursteensmid bijlen, pijlpunten en dolken van vuursteen
10 maakt. Ook zie je hoe moeilijk het is om vuur te maken als alles vochtig is. Met behulp
11 van het vuur wordt een boomstam uitgehold om er een kano van te maken. Daarmee
12 gaan de bewoners het meer op om vis te vangen. Het maken van kledingstukken uit
13 dierenhuiden en van wol is iets wat veel tijd en moeite kost. Dat is ook zo met het
14 bereiden en vinden van voedsel. De bewoners van de nederzetting zijn vrijwilligers,
15 studenten en hun leraren die door het naleven van die tijd weer nieuwe dingen hopen
16 te ontdekken. Ook dichterbij, in Nederland, kun je op een aantal plaatsen de prehistorie
17 zelf meemaken. Dat is natuurlijk veel spannender dan in een museum naar wat resten
18 uit die tijd kijken.
19 We noemen een paar plaatsen. Bij Apeldoorn is een prehistorische nederzetting. Je
20 kunt die nederzetting zowel met school als met je familie bezoeken. In het Hapsdorp
21 leef je dan zo nauwkeurig mogelijk het leven in de IJzertijd na. Ook in Lelystad is een
22 prehistorische nederzetting. Hier wordt geleefd en gewerkt volgens het leven in de
23 Bronstijd. In de buurt van Eindhoven ten slotte vind je ook een prehistorische
24 nederzetting uit de IJstijd. Die is ook op zondag voor gezinnen open. Je kunt dan het
25 leven uit die tijd een dagje naspelen. (Inlichtingen: 040-71522281) Als jij van plan bent
26 om een tijdje in de prehistorie te leven, dan zijn er dus mogelijkheden genoeg.

- 1 Wat is de beste titel voor deze tekst?

Onderstreep de beste titel.

*Jutland – Apeldoorn in de prehistorie – Op bezoek in de prehistorie – In de zomer –
De Flevopolder – De prehistorie op televisie – Naar het museum – Nederzetting*

- 2 Waarmee had de schrijver met een nieuwe alinea kunnen beginnen?

A Met *In die serie* ... (r. 4)

B Met *Een andere* ... (r. 5)

C Met *Ook zie je* ... (r. 10)

- 3 In Hjerl Hede in Jutland in Denemarken ligt een openluchtmuseum waar te zien is hoe het leven in de prehistorie was.

Als je over dat museum informatie wilt zoeken, welk tref- of zoekwoord gebruik je dan?

Onderstreep 3 trefwoorden: (1) het beste, (2) een minder goed, maar met een kans dat je de informatie toch vindt en (3) een trefwoord dat nog minder geschikt is, maar waarbij toch een kleine kans bestaat dat je iets over het museum vindt. Laat zien welke het beste is, welke minder goed en welke nog minder goed. Plaats boven de onderstreepte woorden een (1), (2) of (3).

prehistorie – Hjerl Hede – Jutland – nederzetting – vuursteen – smid – visvangst –

Denemarken – museum – kano



- 4 Lees: *Daar ... ontdekken.* (r. 6 t/m 16)
Wat is volgens de schrijver de belangrijkste reden, dat die mensen daar leven?
Die mensen ...
A willen graag aan de bezoekers laten zien, hoe de mensen in de prehistorie leefden.
B willen het museum helpen om veel bezoekers te trekken.
C willen zelf kennis opdoen en ontdekkingen doen over het leven in de prehistorie.
D wonen daar, omdat ze het leuk vinden te leven als mensen in de prehistorie.
- 5 Lees: *Je ... voedsel.* (r. 9 t/m 14)
Wat heeft de schrijver met dit stukje vooral duidelijk willen maken?
A Dat er in de prehistorie ook al gevestigd werd.
B Hoe eentonig het leven in de prehistorie was.
C Hoe de kleding van de bewoners in die tijd eruitzag.
D Je kunt er alle gereedschappen zien, die in het museum zijn.
- 6 In welk stukje laat de schrijver iets van een eigen mening blijken? In het stukje van ...
A In ... was. (r. 1, 2)
B Het ... ontdekken. (r. 12 t/m 16)
C Ook ... kijken. (r. 16 t/m 18)
D In ... genoeg. (r. 23 t/m 26)
- 7 Lees: *Zij wilden uit eigen ervaring aan de weet komen hoe dat ongeveer was.* (r. 3, 4)
Wat wordt er bedoeld met *dat*? Te leven ...
A als in de Steentijd.
B in de wildernis.
C in een klein groepje.
D op een nieuw stuk land.
- 8 Lees: *Een andere mogelijkheid is het openluchtmuseum Hjerl Hede.* (r. 5, 6)
Wat past het best achter 'mogelijkheid'?
A om iets van de prehistorie te zien
B om de serie te zien
C om te leven als in de prehistorie
D om te (over)leven

Taak 8 gaat verder op de volgende bladzijde



B

Wervelstormen hebben in Australië een indrukwekkend stukje zeebodem blootgelegd. Het 'nieuwe' landschap vertoont duizenden voetafdrukken van dinosauriërs en resten van planten en bomen die in die tijd groeiden. De kleinste afdrukken zijn maar een paar centimeter lang. Dat is uitzonderlijk, want dergelijke kleine sporen zijn normaal al lang uitgewist door erosie. De grootste afdrukken zijn 1,7 meter lang. De dino's leefden 120 miljoen jaar geleden.

- 9 Onderstreep de beste titel voor dit bericht.
Duizenden voetafdrukken – Cycloon onthult dinolandschap – Erosie – Lang geleden
- 10 Met welke combinatie van **twee** tref- of zoekwoorden kun je over het dinolandschap met de grootste kans op succes informatie vinden op internet?
Kies uit: *erosie – dino's – zeebodem – Australië – Oceaan – fossielen – tornado – wervelstorm – cycloon*

In een bos in de Indonesische provincie Lampung (Sumatra) zijn de laatste tijd drie mensen vermoord, drie verwond en nog eens drie spoorloos verdwenen. Een houtkapbedrijf is voor miljoenen dollars schade toegebracht omdat de werknemers doodsbang zijn. De daders zijn twaalf tijgers die in groepjes opereren. Volgens specialisten slaan de tijgers terug. **Ze worden agressiever naarmate ze verder in het nauw worden gedreven in een door ontbossing steeds kleiner wordend territorium.**

- 11 Onderstreep de drie beste titels.
Indonesië – Schade op Sumatra – Bedreigde tijgers slaan terug – Houtkap in Sumatra – Tijgers in het nauw – Ontbossing bedreigt tijgers – Twaalf tijgers op pad – Houtkap moet stoppen
- 12 Schrijf met eigen woorden op wat het vetgedrukte stukje wil zeggen.

Als je popmuziek hebt aanstaan tijdens het eten word je eerder dik, blijkt uit Amerikaans onderzoek. Met pop op de achtergrond zijn mensen geneigd sneller te kauwen. Daarom zijn ze snel klaar en nemen ze eerder een tweede portie. Zonder muziek breng je gemiddeld vier keer per minuut de vork naar de mond, met Radio 3 aan, vijf keer. De meeste kans om dun te blijven heb je met klassieke of rustige muziek. Daarvan word je zo relaxt dat je maar drie happen per minuut neemt.

13 Onderstreep de beste titel.

*Onderzoek – Onderzoek uit Amerika – Popmuziek maakt dik – Popmuziek –
Dik zijn is niet leuk – Steeds meer popmuziek – Mensen worden dikker – Radio 3*





A

Tussen de schapen



1 "Hee, schapenkop!" hoorde ik laatst de ene jongen tegen de andere roepen. En hij
2 grinnikte er vals bij. Daaruit blijkt wel dat mensen geen hoge dunk hebben van
3 schapen. Ze beschouwen die dieren als onnozele, gras verwerkende automaten. Als je
4 die wolbalen op vier poten een beetje kent, denk je daar anders over. Goed, ze doen
5 niet altijd wat je wilt, maar zo vreemd is dat niet. Want hoe gaat het meestal? Aan het
6 eind van de zomer wil iemand een paar lammeren verkopen. De schapenhoeder, de
7 koper en vaak nog een of twee mannen, stappen het weiland in. Het is de bedoeling
8 alle schapen en lammeren in een schuur te drijven en dan de lammeren ertussenuit te
9 halen. De eigenaar heeft een emmer met schapenkorrels bij zich om de dieren te
10 lokken. Een paar ooien komen trouwhartig naar hun baas, maar de andere kijken op
11 enige afstand achterdochtig naar die vreemde kerels. De eigenaar lokt en rammelt met
12 zijn emmer en hé – daar komen toch nog een paar schapen naar hem toe. Ondertussen
13 zijn de andere mannen achter de schapen gelopen en zij proberen nu met gespreide
14 armen, als vogelverschrikkers, de dieren de schuur in te drijven. Met een aantal lukt
15 dat. Maar het merendeel van de schapen en lammeren stuift blatend alle kanten op,
16 gevolgd door de dieren die al binnen waren. De mannen beginnen van voren af aan en
17 waarachtig, de schapen laten zich in de voor hen bestemde ruimte drijven – op een stuk
18 of zes na. En daar zit nou net dat lam bij dat de koper ook graag wil hebben. Met veel
19 gehol en geschreeuw en grote paniek onder de schapen slagen de mannen er eindelijk
20 in alle lammeren in hun veekar te laden. Dan komen de zakdoeken te voorschijn om de
21 bezwete voorhoofden af te vegen. Schapen weten het heel goed. Als vreemde kerels
22 naar ze toe komen, betekent dat een inbreuk op hun normale leventje, met als triest
23 hoogtepunt een rit naar de veemarkt of het slachthuis. Die zogenaamde domheid van
24 schapen wortelt dus in een gezond wantrouwen tegenover de mens. Je kunt hun
25 vertrouwen winnen door ze regelmatig wat lekkers toe te stoppen. Maar als je dat
26 vertrouwen een keer beschaamt, moeten ze je niet meer.

- 1 Wat bedoelt de schrijver **vooral** met deze tekst?
 - A Je kunt het vertrouwen van schapen winnen.
 - B Schapen laten zich niet makkelijk opdrijven.
 - C Schapen zijn zo dom nog niet.
 - D Dat kun je uit de tekst niet opmaken.

- 2 Lees: "Hee, ... roepen. (r. 1)
Wat kun je uit dit stukje opmaken als je let op de rest van de tekst?
 - A De 'andere' heeft vermoedelijk krullend haar.
 - B De 'andere' werkt op een boerderij.
 - C De ene jongen vindt de andere een beetje dom.
 - D De jongens zijn bevriend met elkaar.

- 3 Waarmee beginnen de mannen weer opnieuw (r. 16)?
 - A Het opdrijven van schapen.
 - B Het uitzoeken van de lammeren.
 - C Het verkopen van de lammeren.
 - D Het verspreiden van schapen.



- 4 Lees: *Je ... meer.* (r. 24 t/m 26)
Wat maakt de schrijver in dit stukje tekst duidelijk? Dat je schapen niet moet ...
A bedriegen.
B verkopen.
C vertrouwen.
D verwennen.
- 5 Lees: *"Hee ... automaten.* (r. 1 t/m 3)
Onderstreep de zin in de tekst die betekent: geen grote waardering hebben voor ...
- 6 Lees: *Ze ... automaten.* (r. 3)
Arceer het woord in de tekst dat je kunt vervangen door: domme.
- 7 Lees: *Een ... kerels.* (r. 10, 11) De schrijver geeft de schapen menselijke eigenschappen.
Welke eigenschappen zijn dat?
- 1 _____
- 2 _____
- 8 Lees: *Een ... toe.* (r. 10 t/m 12)
Arceer het woord dat je kunt vervangen door: vrouwtjesschapen.
- 9 Schrijf in de tweede kolom met andere woorden hetzelfde ...

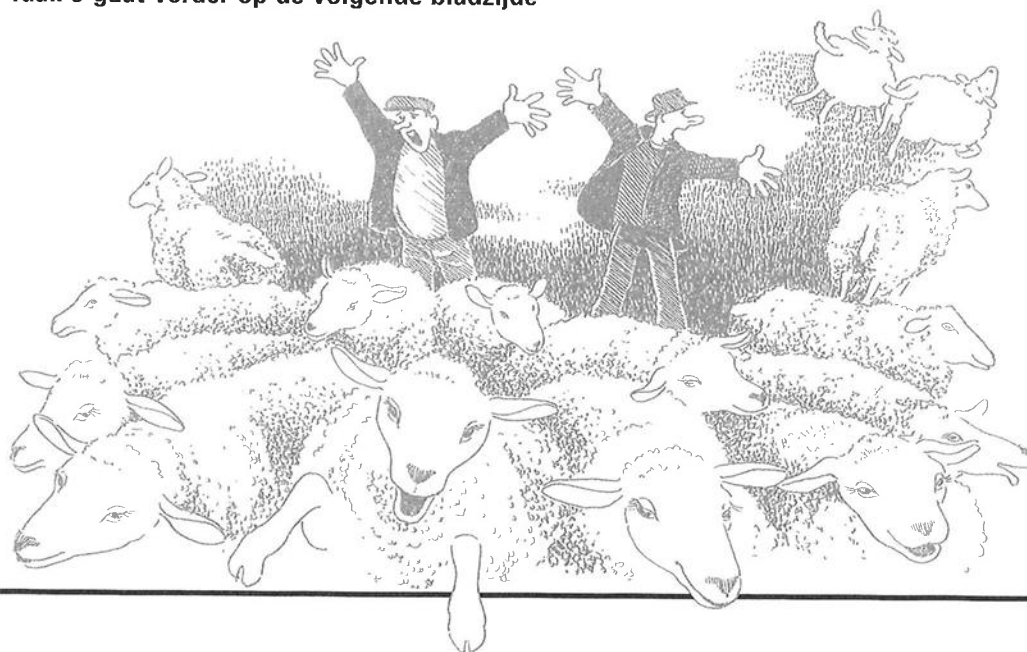
Het verloren schaap zijn.

Het zwarte schaap zijn.

Als één schaap over de dam is,
volgen er meer.

Zijn schaapjes op het droge hebben.

Taak 9 gaat verder op de volgende bladzijde



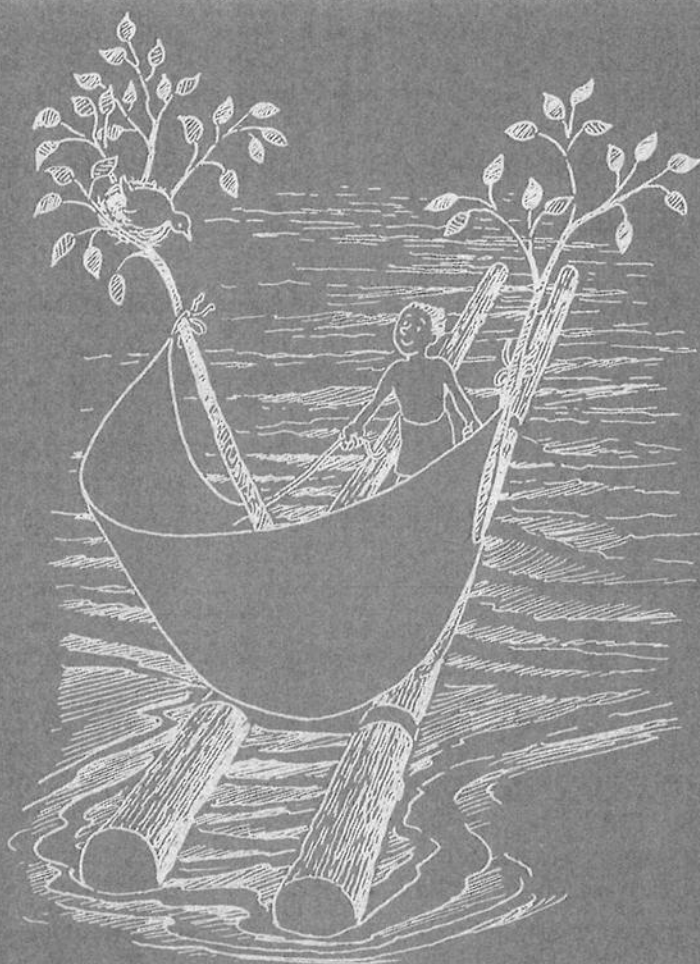
B

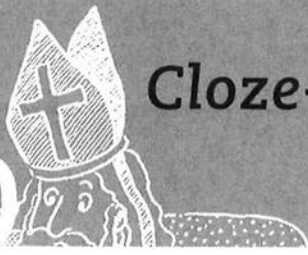
Catamaran

1 Als je een catamaran ziet, lijkt het duidelijk dat zo'n schip een uitvinding van de laatste
 2 tijd is. De vorm oogt modern, de zeilen en de touwen zijn van kunststof, de mast is vaak
 3 van aluminium, de scheepsrompen zijn van polyester. En de schipper is vaak omringd
 4 door moderne snufjes om het schip goed te kunnen bedienen. Toch bestaan
 5 catamarans al eeuwenlang. Het woord catamaran is afgeleid van een oud Bengaals
 6 woord. Daar sprak men van 'kattumaram'. 'Kattu' betekent vastbinden en 'maram'
 7 betekent boomstammen. Er zijn heel wat onderzoekers die zeggen dat catamarans veel
 8 eerder de wereldzeeën overstaken dan 'gewone' schepen. Al tweeduizend jaar voordat
 9 Columbus in Amerika terechtkwam, voeren er al mensen met enorme catamarans over
 10 de Grote Oceaan. De ontdekkingsreiziger Abel Tasman zag in 1642 op de Tonga-
 11 eilanden grote zeewaardige dubbelkano's. Het waren echte catamarans. Ze bezaten
 12 twee even grote rompen van elk soms wel 30 meter lang. Zo'n catamaran kon wel 200
 13 mensen tegelijk vervoeren van het ene eiland naar het andere. Het is lange tijd een
 14 raadsel geweest hoe er mensen terecht zijn gekomen op de eilanden in de Grote
 15 Oceaan. Tegenwoordig is men er echter vrijwel zeker van dat een paar duizend jaar
 16 geleden mensen met dat soort enorme catamarans vanuit Zuidoost-Azië de oceaan zijn
 17 overgestoken. Catamarans zijn niet de enige soort schepen met meer dan één romp.
 18 De tweede soort is de trimaran, een schip met een hoofdromp en twee kleinere steun-
 19 rompen aan weerszijden. De derde soort is de prauw. Die heeft een hoofdromp voor
 20 de bemanning en een kleinere steunromp. Dat is ook een soort schip dat al heel oud
 21 is. In de zeeën van Zuidoost-Azië komen ze al eeuwen voor. Ze kunnen erg van elkaar
 22 verschillen. Sommige zijn niet meer dan een kano met een stuk boomstam als
 23 hulpdrijver. Zo is het snelste zeilschip ter wereld een prauw. Dat schip kan maar liefst
 24 66 kilometer per uur zeilen.
 25 Tegenwoordig is de catamaran een geliefd zeilschip. Het meest zie je de kleinere open
 26 catamarans. Maar er zijn ook wat grotere met kajuiten erop, als toerschip. En er worden
 27 hele grote exemplaren speciaal gebouwd om mee te racen op de wereldzeeën.

- 10 Welke van de onderstaande zinnen past het best bij het stukje: *Als ... boomstammen.* (r. 1 t/m 7)?
- A De meeste catamarans worden in Bengalen gebouwd.
 - B Een catamaran lijkt een moderne vinding, maar is dat niet.
 - C Je kunt een catamaran niet besturen zonder moderne hulpmiddelen.
 - D Zonder het bestaan van kunststoffen zou een catamaran nooit gebouwd kunnen worden.
- 11 Welke van onderstaande zinnen past het best achter: *bedienen* (r. 4)?
- A Alles wijst erop dat het een modern schip is.
 - B De bediening is ingewikkeld.
 - C De schipper is meestal ook modern gekleed.
 - D Van veraf kun je de catamaran goed herkennen.
- 12 Lees: *De ... romp.* (r. 10 t/m 17)
 Onderstreep de zin, die de juiste omschrijving van de catamaran geeft.
- 13 Lees: *Zo'n ... andere.* (r. 12, 13)
 Wat is de bedoeling van de schrijver met deze zin? Hij wil duidelijk maken dat ...
- A de catamarans bijzonder groot waren.
 - B de catamarans toen al een tijdje bestonden.
 - C de ontdekkingsreizigers heel verbaasd waren.
 - D er veel verkeer was tussen de eilanden.

- 14 Wat wordt bedoeld met: *Sommige* (r. 22)?
- A catamarans
 - B prauwen
 - C trimarans
 - D Dat kun je uit de tekst niet opmaken.
- 15 Waarom is de catamaran tegenwoordig een geliefd zeilschip (r. 25)?
- A Omdat een catamaran niet snel omslaat.
 - B Omdat een catamaran niet zo duur hoeft te zijn.
 - C Omdat er ook grotere exemplaren zijn met een kajuit erop.
 - D Dat kun je uit de tekst niet opmaken.
- 16 Welke vraag wordt in deze tekst **niet** beantwoord?
- A Waarom ziet een catamaran er als een modern schip uit?
 - B Welk soort zeilschip is het snelste ter wereld?
 - C Welke schepen hebben meer dan één romp?
 - D Wie ontwierp de eerste catamarans van kunststof?
- 17 Lees: *Tegenwoordig ... steunromp*. (r. 15 t/m 20)
- Behalve de catamaran bestaan er nog een paar schepen met meer dan één romp. Arceer in de tekst de namen van deze schepen.
- 18 Maak een tekening van de catamaran die in de tekst beschreven wordt.





Leuke surpriseverpakkingen

De grap van Sinterklaaspakjes is niet alleen wat er IN, maar ook wat er OMHEEN zit. Een papiertje er _____ is al leuk, maar het kan _____ nog veel leuker. Immers je mag _____ direct in de gaten hebben wat _____ in zit. Met andere woorden, het _____ heel leuk om degene voor wie _____ pakje bedoeld is, op een dwaalspoor _____ brengen. Dat kan bijvoorbeeld als je _____ een ringetje of een ander klein _____ wilt geven. Het ringetje pak je _____ gewoon in een papiertje of in _____ doosje. Dan kun je bijvoorbeeld een _____ nemen. Die vul je voor de _____ met zand of met kleine steentjes. Dan doe je je pakje _____ in en vul je de rest _____ de fles met zand of steentjes. _____ het pakje is niets meer te _____.

De fles goed afsluiten en pakpapier _____ omheen met daarop geschreven 'Voorzichtig, breekbaar' _____ je surpriseverpakking is klaar. Een ander _____ : in een oude tennisbal (of andere _____ natuurlijk), die je voor een deel _____ of openzaagt, kun je ook heel _____ een klein kadootje verstoppert. Met verf _____ penseel maak je van de bal _____ nog een leuk gezicht (dat misschien _____ op het gezicht van degene voor _____ het kadootje bedoeld is). Nog een voorbeeld: als _____ een lange kartonnen koker waar affiches _____ in worden opgeborgen op de kop _____ tikken, is dat alweer een aardige _____.

Ben je een beetje handig, dan _____ je er kartonnen pootjes tegen aan

_____ schilder je op het eind een _____ zodat je
koker een rupsachtig beest _____ geworden.
We gaan nog even door _____ weer een fles. Die beplak je
_____ de buitenkant met inpakpapier zodat je _____
kunt zien wat er in de _____ zit.
Was je nu van plan _____ iemand een aantal kleine dingetjes te
_____ (potlood, gum, puntenslijper, vulpenpatronen enzovoorts), dan
kun je die al dan niet apart ingepakt op afstand van elkaar aan een touw vastbinden en in
de fles doen.



Husselteksten en andere opdrachten



1 Zet de zinnen hieronder in de juiste volgorde. Gebruik de tabel direct boven opgave 2.

- A En het zwijgende echtpaar naast mij kon mijn benen niet zien zonder zich in bochten te wringen, en daar was het te stijf voor.
- B Later bleek trouwens dat ze dat vieze gezicht niet trok, maar dat ze het al zeventig of tachtig jaar van nature bezat.
- C Pas toen ik in de trein zat en mijn benen over elkaar sloeg, merkte ik dat ik twee verschillende sokken aan had.
- D Maar het mocht niet baten. Blauwgrijs gestreept en knalrood was het en bleef het.
- E Wat maakt daar zo'n lawaai? [Dat zijn wissels], wat zijn wissels, wat zijn rails ...? Om dol van te worden.
- F En niet zo'n klein beetje verschillend ook: een blauwgrijs gestreepte en een knalrode.
- G Toen leunde ik achterover, mijn hoofd bij het raampje gedrukt, en keek voorzichtig de coupé rond.
- H Ik wilde het eerst niet geloven, zette mijn voeten weer naast elkaar en legde mijn ene been over het andere, ditmaal links over rechts.
- I De moeder tegenover me had het veel te druk met haar zoontje, dat haar de oren van het hoofd vroeg.
- J Had iemand anders het al gezien?
- K Alleen het oude dametje in de hoek bij de schuifdeur trok een vies gezicht, toen ze me aankeek.

Op plaats	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
hoort te staan											

2 Lees zin A: ... *en daar was het te stijf voor*.
Wat zou je voor 'het' ook kunnen schrijven?

3 Lees zin D: *Maar het mocht niet baten*.
Schrijf met andere woorden hetzelfde.

- 4 Lees zin E: *[Dat zijn wissels]*.

Wie zegt dat? Dat zegt _____

- 5 Lees zin I. *De oren van het hoofd vragen* is hier figuurlijk gebruikt en betekent:

- 6 Met andere woorden ...

1 Een punthoofd van iets krijgen.

2 Met lange tanden eten.

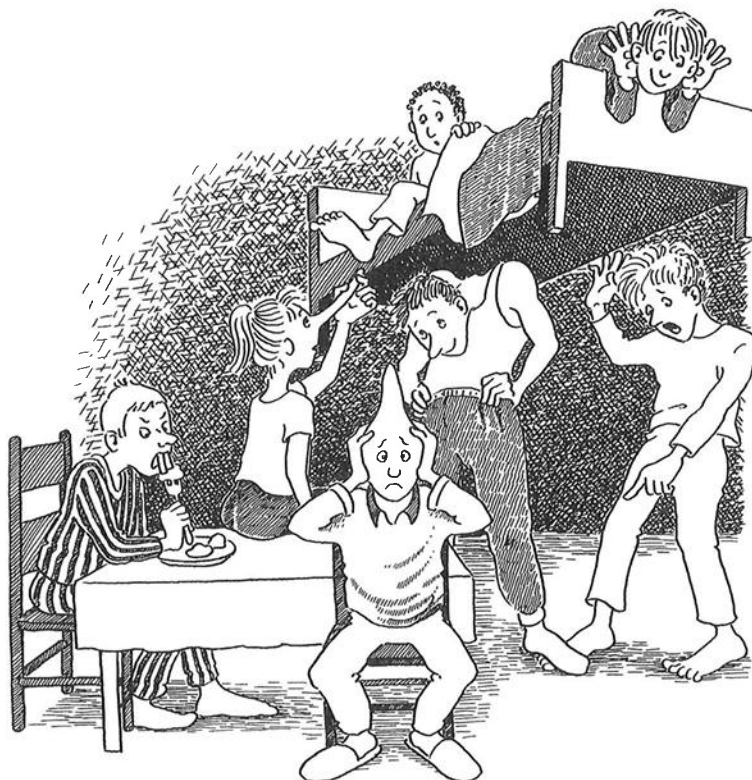
3 Een lange neus trekken.

4 Je schouders ergens onder zetten.

5 Ergens oren naar hebben.

6 Met je verkeerde been uit bed stappen.

7 Op je tenen getrapt zijn.





Vier moeders en geen vader

In Schotland is een schaap gekloond. Het heet Dolly en leeft in een stal bij de stad Edinburgh. Foto's van Dolly zijn over de hele wereld in kranten afgedrukt. En filmpjes met Dolly waren op alle televisiejournaals te zien.

(1)

Wat is er nou bijzonder aan het schaap Dolly?

Dolly lijkt precies op een ander schaap. Nou en? Je moet altijd al goed kijken voordat je verschillen tussen schapen ziet. Alle schapen lijken op elkaar. Maar een kloon heeft nog iets bijzonders. Normaal is een schaap een jong van een vrouwtjesschaap en van een mannetjesschaap. Een jong dier of een kind is altijd een mengsel van zijn vader en zijn moeder. Jij hebt misschien de kleur ogen van je moeder en de krullen van je vader en de dikke neus van je moeder en de grote oren van je vader. Of net andersom. Ieder kind is een nieuw mengseltje van de erfelijke eigenschappen van de vader en de moeder. Behalve natuurlijk een eeneiige tweeling, die hebben allebei hetzelfde mengsel. Een kloon is geen mengsel. Een kloon krijgt zijn eigenschappen maar van één ouder. Een kloon is een kopie.

(2)

Waar heb je een kloon voor nodig? Wat dacht je van een kloon van een panda? Panda's zijn bijna uitgestorven. En voor er jongen komen, moet een vrouwtjespanda een mannetjespanda ontmoeten. Dat gebeurt niet zo vaak. Bovendien moeten ze elkaar een beetje aardig vinden, want ze moeten vrijen voor ze een jong kunnen krijgen. Als je weer veel panda's wilt hebben, kun je ze misschien beter klonen tot er weer genoeg zijn om ze op een normale manier jongen te laten krijgen.

Dat klinkt wel van dat doen we even, maar het is nog niet zo gemakkelijk om een kloon te maken.

(3)

Wat heb je ervoor nodig? Allereerst een mannetjes- of vrouwtjesdier waar je een kloon van wilt maken. En dan drie vrouwtjesdieren. We noemen ze panda 1, 2, 3 en 4. De kloon gaat lijken op panda 1. De onderzoeker die een kloon maakt neemt één lichaamscel van panda 1. Aan lichaamscellen geen gebrek, want iedere panda en ook ieder schaap en ieder mens bestaat uit wel honderdduizend miljoen lichaamscellen. Uit de buik van panda 2 halen de kloonartsen een eikel. Een eikel rijpt normaal in een vrouwtjesbuik om te worden bevrucht met een spermacel van een mannetjesdier. Daar kan dan een jong uit groeien. Maar voor een kloon is geen spermacel nodig. De kloonartsen halen uit de eikel de moleculen (de genen) die ervoor zorgen dat het jong een beetje op de moeder lijkt. Die genen worden weggegooid. Daarna wordt de lichaamscel met alle erfelijke eigenschappen van panda 1 in de eikel gestopt.

De eikel wil nu gaan delen tot er een jong dier uit is gegroeid. Normaal gesproken gebeurt dat in de buik van één moeder. Eerst groeit de eikel een paar dagen in de eileiders, daarna een paar maanden in de baarmoeder. Voor een kloon heb je daar panda 3 en 4 voor nodig. Eerst groeit het eitje in de eileider van panda 3. Daar deelt het eitje zich tot het een paar cellen groot is. Daarna plaatsen de kloonartsen het embryo in de baarmoeder van panda 4. Dat dier wordt zwanger. Panda 4 heet de draagmoeder. Ze zal zich als de moeder van de kloon gedragen. De kloon zal ook melk drinken bij panda 4, maar de kloon heeft de erfelijke eigenschappen van panda 1. Het is dus toch nog wel ingewikkeld om een kloon te maken. Bij schaap Dolly is het voor het eerst gelukt om een groot dier te klonen. Veel mensen dachten dat het nog jaren zou duren voordat het zou lukken. Gaan onderzoekers behalve schapen en misschien panda's nu ook mensen klonen? In Nederland en de meeste andere landen willen regeringen het verbieden. Of ze hebben het al gedaan. In Amerika heeft de



regering geld afgepakt van de onderzoekers die apen hadden gekloond. De apenkloners hadden gezegd dat ze ook wel een mens wilden klonen. De regering wilde dat niet hebben. Ze vindt dat ieder kind gewoon een vader en een moeder moet hebben. Die onderzoekers hadden die apen trouwens gekloond om veel dezelfde apen te krijgen om er proefdieronderzoek mee te kunnen doen. Dat is niet zo leuk voor die dieren.

(5)

Sommige mensen zijn ook erg bang voor klonen. Ze denken dat er dictators komen die legers van allemaal gehoorzame klonen willen maken. Duizenden kleine Hitlertjes die alleen maar oorlog willen voeren. Maar het belangrijkste is misschien wel dat het niet leuk is om zelf een kloon te zijn. Is de vader of de moeder van wie je je eigenschappen hebt geërfd dan je echte vader of moeder? Of is je draagmoeder je moeder? En hoe moet je je eicelmoeder en je eileidermoeder noemen?

- 1 Lees het dikgedrukte stukje aan het begin van de tekst. Wat wil de schrijver vooral bereiken met dit stukje? Omcirkel de **beste antwoorden**.

- A Duidelijk maken dat er in Schotland in de buurt van Edinburgh schapen leven.
- B Belangstelling wekken voor het onderwerp.
- C Vertellen dat Dolly op alle journaals te zien was.
- D Vertellen dat het gekloonde schaap Dolly heet.
- E De aandacht van de lezer trekken.

- 2 Om welk vraag gaat het vooral in het stukje onder (1)?
Onderstreep in de tekst de zinnen waarin het antwoord op die vraag staat.

- 3 A Welke vraag wil de schrijver in het fragment onder (2) vooral beantwoorden?

- B Ga in het antwoordenboek eerst na of je het goede antwoord op vraag 3A hebt gegeven. De schrijver beantwoordt de vraag met een voorbeeld. Hieronder staan twee antwoorden zonder een voorbeeld. Welk antwoord is goed of het meest precies? Zet er een kruisje voor.

- ☐ Het doel van klonen kan zijn: voorkomen dat dieren die bijna uitgestorven zijn ook werkelijk uitsterven. Er kunnen zoveel klonen gemaakt worden dat de dieren zich weer op een natuurlijke manier kunnen voortplanten.
- ☐ Het doel van klonen kan zijn: ervoor zorgen dat er weer veel dieren komen. Als er veel dieren zijn, kun je ook beter klonen. Je kunt dan de beste dieren uitkiezen. Klonen wordt dan ook gemakkelijker. De dieren kunnen zich dan natuurlijk ook beter voortplanten.

- 4 Is een ééneiige tweeling een kloon? Licht je antwoord toe.

Taak 12 gaat verder op de volgende bladzijde



- 9 Van welke zin in fragment (2) is fragment (3) een uitwerking?
Schrijf die zin hieronder.

- 10 Ga in het antwoordenboek eerst na of je opgave 6 goed hebt gemaakt. Verbeter je antwoord eventueel.

Welke twee fragmenten hadden samen ook wel één fragment kunnen zijn?

- A fragment 1 en 2
- B fragment 2 en 3
- C fragment 3 en 4
- D fragment 4 en 5





Wie rood is



1 De gelagkamer van het café hangt vol rook. Carolien kijkt haar moeder schuin aan.
2 "Mag ik er nog een?" Moeder zegt niets. Ze staart recht vooruit naar een afschuwelijke
3 reclameplaat, die met een enorme bierpul een bepaald soort bier aanprijst. "Nog een
4 limonade voor mijn kleindochter," bestelt grootmoeder luid.

5 De heren aan de stamtafel draaien zich om en kijken haar aan. Meneer Wessels was
6 daar aan het woord en hij is niet gewend dat er iemand tussendoor praat. Zelfs al gaat
7 het alleen om limonade, wat dus helemaal niets met het onderwerp van zijn betoog
8 heeft te maken. Grootmoeder blijft net zo lang terugkijken tot de heren haar weer de
9 rug toekeren. Aan de 'Speelman'-tafel zitten grootmoeder Speelman, eenenzeventig
10 jaar, haar dochter Marjan Speelman, tweeëndertig jaar en moeder van de roodharige
11 Carolien Speelman.

12 Het is niet de gewoonte van de drie Speelmannen om iedere dag in het café te zitten.
13 Dat zou Marjan Speelman zeker nooit doen. Ze gaat wel graag uit, maar niet in zo'n gat
14 als Achterwoud. Grootmoeder en Carolien vinden Achterwoud geen gat. Dat zij het
15 café bezoeken komt dan ook door grootmoeder. Zij vindt dat de familie minstens één
16 keer per week onder de mensen moet komen. Grootmoeder wil weten wat er in het
17 dorp en de mensen omgaat.

18 Ze is nieuwsgierig evenals Carolien. "Alweer limonade?" moppert moeder. Marjan
19 Speelman heeft een slecht humeur. Ze zit al een uur achter een glas appelsap. Af en
20 toe neemt ze vol afschuw een slokje. Mensen die maar één appelsap per uur drinken,
21 zijn de caféhoudster een doorn in het oog. Niemand in het dorp kan dan zo giftig kijken
22 als mevrouw Bos. Marjan Speelman heeft net zulke haren als haar dochter. Alleen
23 grootmoeder is grijs.

24 Maar ook voordat ze grijs werd, had ze niet één rood haartje. Rosa Speelman was
25 vroeger altijd ravenzwart tot grote verwondering van haar ouders, die allebei blond
26 waren. Grootmoeder kan het zich niet zo precies meer herinneren. Af en toe vallen er
27 gaten in haar herinnering. Dat geeft ze zelf toe. Maar belangrijke dingen, werkelijk
28 belangrijke, die kan ze zich altijd nog herinneren. Dan maakt niemand haar wat wijs.
29 Ook Wessels niet, die dat wel bij anderen probeert. Tenminste daar verdenkt
30 grootmoeder hem van. De hond, die naast Wessels zit, begint opeens te blaffen. Hij
31 blaft tegen Carolien. Ze trekt gekke gezichten tegen hem. Meneer Wessels moet de
32 hond met een krachtig "Koest!" en een ruk aan de lijn kalmeren.

33 "De rode haren van die twee storen mijn hond," zegt hij tegen grootmoeder. "Ze
34 kunnen toch wel een hoofddoek ombinden." Moeder hoort niets. Carolien strijkt
35 verward door haar haren en kijkt bang naar de grommende hond. De lijn staat strak
36 gespannen. Grootmoeder doet of meneer Wessels niet bestaat en bestelt een nieuwe
37 limonade. Het is al ongewoon dat iemand Wessels onderbreekt. Maar het is nog
38 ongewoner en zelfs ondenkbaar dat een vrouw in gezelschap van twee roodharige
39 wezens zich niets van hem aantrekt. In het dorp is meneer Wessels de enige man met
40 geld.

41 Meneer Boomsma staat op. Hij is een oude vriend van Wessels, maar hij is arm en
42 doorlopend dronken. Wankelend staat Boomsma opeens voor Carolien en hij wil een
43 servet om haar hoofd slaan. "Houd je vingers thuis," sist grootmoeder en slaat
44 kletsend op zijn vlakke hand. De mannen brullen van het lachen. "Ga zitten,
45 Boomsma," zegt meneer Wessels scherp. "Zelfs aan vrouwen brand je je vingers nog."



46 Carolien voelt dat ze woedend wordt.
47 "Mama," zegt ze, "mama, doe iets."

48 "Dat doet je grootmoeder wel," zegt moeder. Ze voelt zich niet goed. Ze heeft hoofd-
49 pijn, die pas overgaat als ze de meest noodzakelijke spullen in haar rugzak pakt en er
50 vandoor kan gaan.

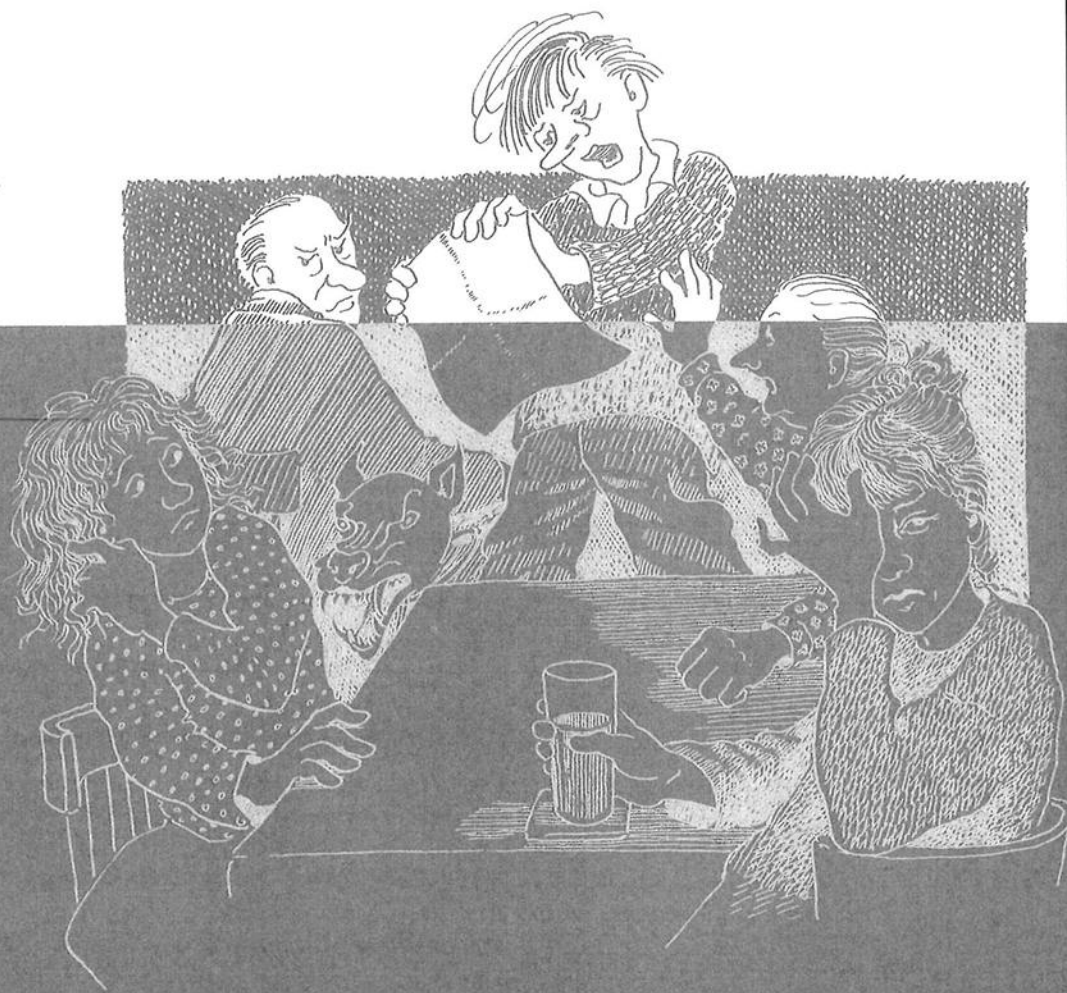
- 1 Lees: *De ... aan.* (r. 5)
Welk woord past het best tussen zich en om?
A lachend
B onverwacht
C verschrikt
D verstoord
- 2 Uit welke zin of zinnen kun je het best opmaken dat Marjan Speelman een enorme hekel heeft aan Achterwoud? Uit:
A Het ... doen. (r. 12, 13)
B Ze ... Achterwoud. (r. 13, 14)
C "Alweer ... slokje. (r. 18 t/m 20)
D Ze ... gaan. (r. 48 t/m 50)
- 3 Lees: *De ... speelman.* (r. 5 t/m 11)
Onderstreep de zin waaruit blijkt, dat grootmoeder de stille strijd tussen de 'Speelman'-tafel en de stamtafel wint.
- 4 Lees: *Grootmoeder ... omgaat.* (r. 14 t/m 17)
Onderstreep de zin, waaruit blijkt waarom grootmoeder zo nieuwsgierig is.
- 5 Lees: *Af ... van.* (r. 26 t/m 30)
Welke mening zal grootmoeder over Wessels hebben?
Zij vindt dat hij ...
A een van de beste sprekers is.
B een van de grappigste bezoekers is.
C een beetje zielige wat oudere man is.
D niet altijd helemaal te vertrouwen is.
- 6 Lees: *"De ... grootmoeder.* (r. 33)
Hoe reageert grootmoeder hierop?
A Zij geeft Wessels een grote mond terug.
B Zij kijkt woedend naar Wessels.
C Zij negeert de opmerking van Wessels.
D Dat wordt in de tekst niet duidelijk gemaakt.
- 7 Lees: *"De ... geld.* (r. 33 t/m 40)
Ze heeft geen interesse voor de mensen om haar heen.
Waar zou je deze zin het beste kunnen plaatsen? Achter:
A ... niets. (r. 34)
B ... hond. (r. 35)
C ... limonade. (r. 37)
D ... aantrekt. (r. 39)

Taak 13 gaat verder op de volgende bladzijde





- 8 Lees: *Meneer ... iets.*" (r. 41 t/m 47)
Arceer een woord dat duidelijk aangeeft dat Boomsma ook nu weer dronken is.
- 9 Lees: "*Dat ... moeder.*" (r. 48)
Welk woord past het best achter moeder als je let op de houding van Marjan Speelman in dit stukje?
- A angstig
 - B lachend
 - C onverschillig
 - D opgelucht
- 10 Hoe wordt Wessels in het verhaal afgeschilderd? Als:
- A een domme man
 - B een nieuwsgierige man
 - C een onbelangrijke man
 - D een soort dictator
- 11 Hoe zou je de titel van de tekst kunnen aanvullen?
Wie rood is ...
-
- 12 Wie is de eigenaar of eigenares van het café?
- A de heer Boomsma
 - B de heer Wessels
 - C mevrouw Bos
 - D mevrouw Speelman
- 13 Waarom moeten de mannen zo lachen? (r. 44)
- A om de grap van Boomsma
 - B om de kwaadheid van grootmoeder
 - C omdat Boomsma een klap krijgt
 - D omdat Carolien bang is





Een nieuw leven tegemoet

Dokter Albert Schweitzer was 38 jaar toen op Goede Vrijdag 1913 de lange bootreis naar Afrika begon.

_____ zou zich in Lambarene vestigen. Hij wist _____

daar veel zieke Afrikanen op hem wachtten. _____ ging als een lopend

vuurtje rond _____ er een dokter zou komen. De

_____ zouden hem met open armen ontvangen. Albert Schweitzer

_____ voor de Parijse Zending gaan werken. Deze had

_____ beloofd, dat er een klein gebouw _____ zou

staan, dat hij de eerste _____ als ziekenhuis kon gebruiken. Het was

_____ echter niet. Het enige gebouwtje dat _____

stond, was een kippenhok. Albert Schweitzer leende een _____, veegde

de vloer en witte de _____. Daarna timmerde hij enkele planken

_____ de wanden. Nu kon hij daar _____ op zetten.

Een veldbed moest als _____ worden gebruikt.

Het kippenhok werd zo _____, operatiekamer en apotheek. Malaria,

slaapziekte, lepra _____ zweren kwamen veel voor in die

_____. Dat alles ging Albert Schweitzer bestrijden.

Zijn vrouw Helene _____ hem daarbij. Ze waren nog maar

_____ jaar in Lambarene toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Het

_____ kon daardoor het werk niet voortzetten.

_____ 1917 moesten Schweitzer en zijn vrouw naar Europa terugkeren.

_____ aartsbisschop van Zweden, Nathan Soderblom, zorgde ervoor

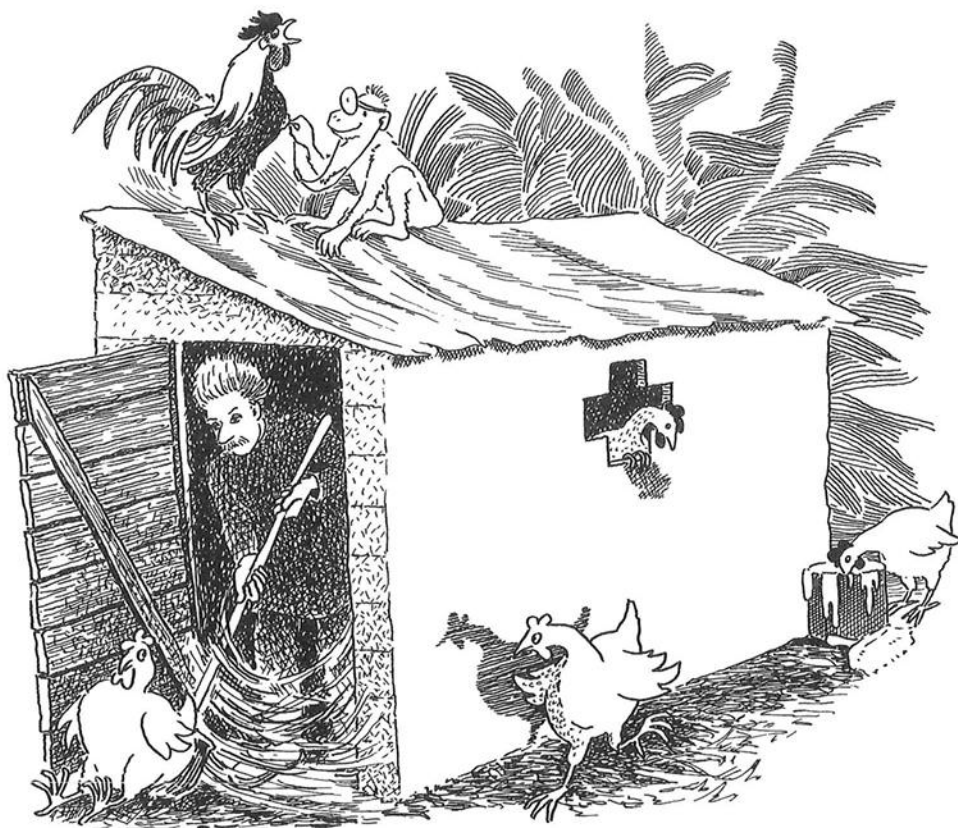
dat Albert Schweitzer in 1924 _____ naar Lambarene kon gaan. Het

oerwoud had _____ het noodziekenhuisje overwoekerd.

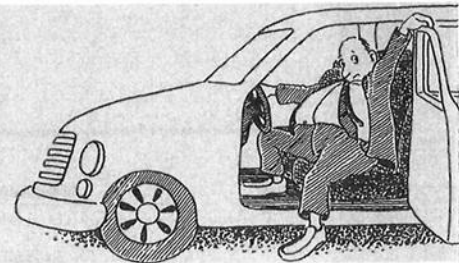
Het was totaal _____. Albert Schweitzer besloot toen drie kilometer verder een _____ en beter ziekenhuis te bouwen. In _____ oerwoud van Afrika bleef Schweitzer de muziek van Bach _____. Hij beschikte over een tropenpiano. Daardoor _____ hij in staat, tijdens zijn verlofjaren, _____ Europa concerten te geven. Het geld dat _____ daarvoor kreeg, besteedde hij weer aan _____ ziekenhuis. Als Europees verblijf koos Albert Schweitzer zijn geliefde _____ Gunsbach. Daar liet hij in 1929 ook een _____ bouwen.

Een dorp voor mens en dier

Intussen groeide rondom het ziekenhuis _____ een dorp. Zieke mensen kwamen van _____ ver om genezing te vinden. Maar _____ Lambarene stond niet alleen een ziekenhuis voor _____ mensen. Het huis van Schweitzer werd ook _____ toevluchtsoord voor dieren.



Husselteksten en andere opdrachten



- 1 Zet de onderstaande gehusselde zinnen in de goede volgorde. Gebruik daarvoor de tabel direct boven opgave 2.

- A "Zo meneer De Vries, dan kunt u zich eerst even 15 minuten losfietsen."
- B Daarom houdt hij iedere donderdagavond vrij om naar de fitnessclub te gaan. Even lekker trainen en dan kan hij er weer een hele week tegen.
- C Die donderdagavond is het wel heel druk bij de fitnessclub. Hij kan zijn auto niet eens parkeren. Een heel eind verderop vindt hij, na lang zoeken, net een gaatje voor zijn auto. Het is wel heel krap.
- D Meneer De Vries heeft een druk bestaan. Hij is directeur van een schoenenfabriek. Eens per week wil hij iets aan zijn conditie doen, want hij heeft maar weinig beweging op zijn werk.
- E Na vijf minuten draaien en voor- en achteruit rijden, staat zijn auto prima geparkeerd. Weer vijf minuten later stapt hij het fitnesscentrum binnen. Na het aantrekken van zijn sportkleding wordt hij begroet door de trainer van het fitnesscentrum.
- F Voor het gemak pakt hij de auto, want met de fiets is het zeker 15 minuten rijden. Met de auto is hij er binnen 10 minuten.
- G Veel vergaderen en lange ritten in de auto zijn z'n voornaamste bezigheden.

Op plaats	1	2	3	4	5	6	7
hoort te staan							

- 2 Bedenk een passende titel voor de tekst.

- 3 Onderstreep het woord dat ongeveer hetzelfde betekent als 'lichamelijke toestand'.

- 4 Waarom gaat meneer De Vries naar de fitness?

Omdat _____

- 5 Dan is hij ook weer gauw thuis.

Deze zin kun je het beste plaatsen achter zin ____.



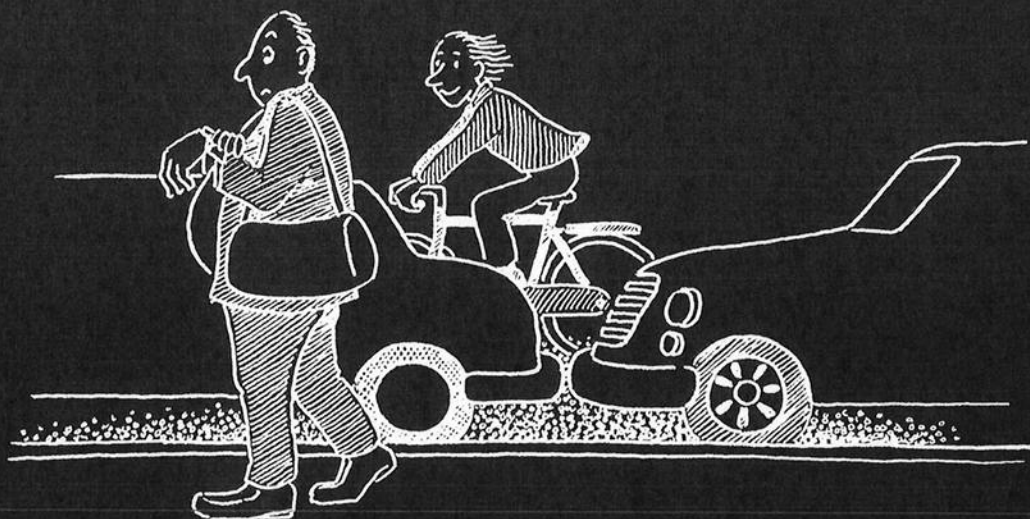
6 Waarom kan meneer De Vries beter op z'n fiets naar het fitnesscentrum gaan?

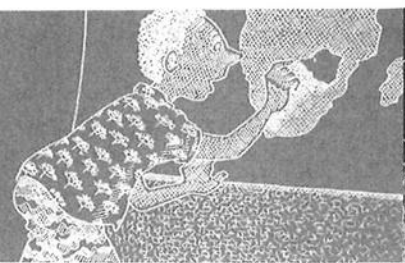
1 _____

2 _____

7 Geef een ander woord voor trainer.

trainer = _____





- 1 In de tekst hieronder wordt iets gezegd over de **Grootte** van Zimbabwe, de **Ligging**, de **Bodemgesteldheid**, de **Natuurlijke gesteldheid**, de **Middelen van bestaan** en het **Klimaat**.

Plaats deze aardrijkskundige begrippen in de rechter kolom, net zoals hieronder met **Grootte** is gebeurd.

Zimbabwe

Zimbabwe, in het zuiden van Afrika, grenst nergens aan zee. Zowel in het noorden als in het zuiden heeft het land een rivier als natuurlijke grens. De omliggende landen zijn Zuid-Afrika, Mozambique, Zambia en Botswana. Dwars door het land loopt een hoogvlakte, het Hogevel, die naar het noordoosten meer dan anderhalve kilometer hoog wordt. Hier ligt de hoofdstad Harare. Het Hogevel helt aan weerszijden langzaam af tot 'laagland' op negenhonderd meter hoogte. Door de hoge ligging heerst er een gematigd tropisch klimaat. De temperatuur op het Hogevel is gemiddeld 10 graden lager dan in het laagland, waar het kwik tot boven de 30 graden kan stijgen. De regentijd is tussen november en april, maar de neerslag die dan valt is voor de landbouw meestal niet voldoende. Tweederde van Zimbabwe is bedekt met lichte zandgronden. Ze zijn van nature nogal arm, maar met behulp van kunstmest zijn ze goed bruikbaar voor de landbouw. Vruchtbaarder is de grond op het Hogevel. De meeste mensen leven van het land. Maïs is een veelverbouwd produkt. Er is ook veeteelt. Er zijn mijnen voor steenkool en ijzererts. Veel bedrijfjes maken metaalprodukten. Zimbabwe is 11 keer groter dan Nederland en heeft 8,5 miljoen inwoners. Het is een rijk land met veel armoede. De mogelijkheden voor ontwikkeling zijn groot, maar er wordt nog niet genoeg gebruik van gemaakt.

Grootte

- 2 Zoek Zimbabwe op in de atlas. Welke grenzen zijn langer, de natuurlijke of de niet-natuurlijke grenzen?

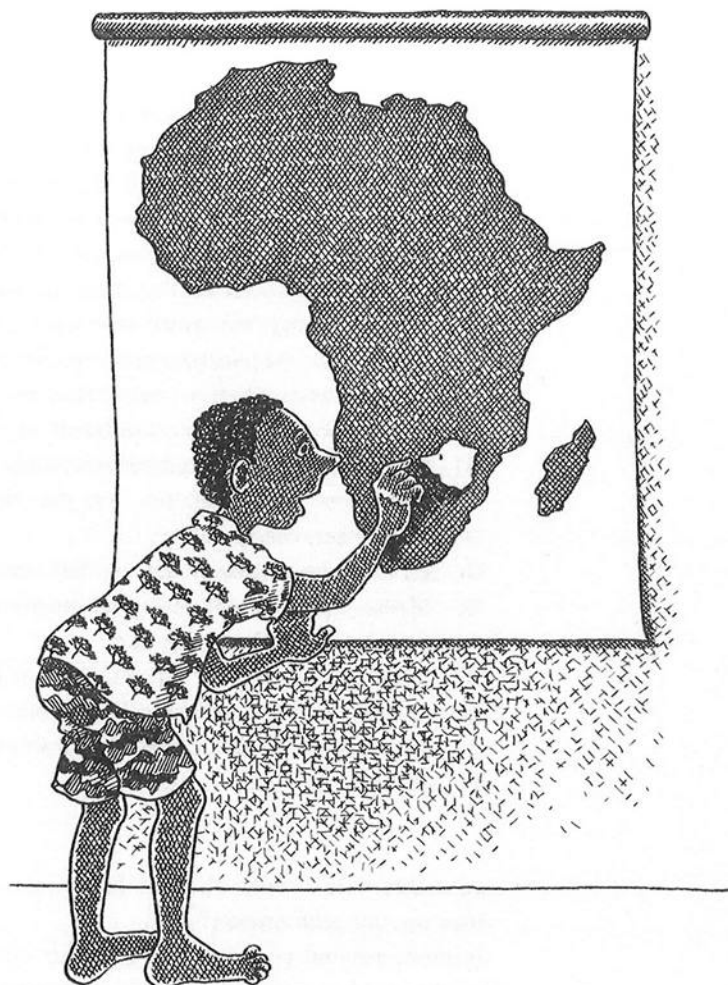
- 3 In Zimbabwe ligt het Hogevelde en het laagland.
Geef de verschillen.

Het Hogevelde

Het 'laagland'

- 4 Het is een rijk land met veel armoede.
Leg in een paar zinnen uit wat de schrijver met deze uitspraak bedoelt.

- 5 Hoe hebben ze in Zimbabwe de opbrengst van hun land verhoogd?
Arceer in de tekst het stukje waarin het antwoord op deze vraag staat.





Uit het boek **De val van Vredenborch** (schrijver: Thea Beckman)

1 "Hiermee verban ik u uit de stad Antwerpen en uit de provincie Brabant voor de rest
2 van uw leven. Uw bezittingen zullen in beslag worden genomen ter dekking van de
3 proceskosten. U krijgt achtenveertig uren de tijd om de stad te verlaten." Als een
4 moker slaat het vonnis op Jan Jacobs van Leemputte neer. Verbanning! Al de twintig
5 jaren van zijn korte bestaan heeft hij in de wonderstad aan de Schelde doorgebracht.
6 En al waren die jaren niet altijd even gemakkelijk, hier voelt hij zich thuis. Hier heeft hij
7 vrienden in het brouwersgilde, zijn werk, zijn huisje. Dat alles zal hij kwijtraken –
8 voorgoed. De straf die hem wordt toebedeeld is bijna net zo erg als een doodvonnis.
9 Wat heeft hij gedaan om dit te verdienen? Niets.

10 De volgende dag trekt Jan opgewekt verder. De zon schijnt, de wereld ziet er
11 friskewassen en nieuw uit, de vogels zingen, op het land ziet hij vrouwen onkruid
12 wieden. Voor het eerst sedert hij uit Antwerpen vertrok, voelt hij iets van vreugde door
13 zich heen gaan. Vreugde omdat hij leeft, jong is, een beetje geld heeft zodat hij niet
14 hoeft te bedelen. Heftig neemt hij zich voor te zorgen dat hij nooit van zijn leven tot dat
15 leger van uitgestotenen zal behoren. Hij zal zich een nieuw bestaan veroveren. Wat
16 drommel, hij is pas twintig! Hij kan nog veertig jaren mee!

17 Plotseling schrikt hij op. Ver achter zich hoort hij een daverende roffel, hij hoort iemand
18 gillen maar die gil wordt meteen overstemd door het gedreun van razende
19 paardenhoeven. Als hij omkijkt, ziet hij een tweewielig wagentje recht op zich afkomen,
20 met ervoor een op hol geslagen paardje. Niet veel verderop maakt de weg een scherpe
21 bocht en het kan niet anders, of het verschrikte paard zal rechtdoor hollen, de wagen
22 zal omslaan en in de sloot belanden. Zonder erover na te denken, springt Jan naar
23 voren. Hij grijpt het paard bij het hoofdstel en gaat er met zijn volle gewicht aan
24 hangen. Zijn voeten worden over de grond gesleurd.

25 De armen worden bijkans uit zijn lichaam gerukt, maar hij weet dat hij moet
26 vasthouden, anders zal hij onder de wielen raken. Jan is echter stevig gebouwd en zijn
27 gewicht brengt het paard waarachtig tot staan. Vlokken schuim vliegen de jongeman
28 om de oren, het paardje briest en Jan probeert zijn voeten weer naast elkaar te krijgen.
29 Hij haalt diep adem en merkt dan dat het paard juist voor de scherpe bocht is blijven
30 staan, trillend snuivend, zwetend. Hij kan nu het hoofdstel loslaten om het bevende
31 dier te kalmeren. Geruststellend klopt hij het paard op het hoofd, aait de neusgaten,
32 spreekt het vriendelijk toe. Pas dan kijkt hij om naar het wagentje, waaruit met enige
33 moeite een meisje klimt.

34 Ze is zó geschrokken dat ze zich aan het wiel moet vastklemmen om overeind te
35 blijven. Jan, die ziet dat hij de merrie nu zonder gevaar kan laten staan, loopt snel op
36 haar toe en ondersteunt haar.

37 "Rustig maar, juffer," zegt hij. "Het is voorbij. U bent er goed afgekomen, zie ik. Alleen
38 erg geschrokken, nietwaar?" Ze knikt woordenloos, haar knieën trillen nog en ze ziet
39 doodsblijk. Eindelijk weet ze stamelend uit te brengen: "Dank u wel. U hebt me
40 gered."

- 1 Lees: *Hiermee ... niets.* (r. 1 t/m 9)
Hoe zou Jan zich voelen?
Onderstreep het woord dat jij het beste vindt.
bang – boos – opgewekt – trots – verslagen

